

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Doct. Martini Lvtherii Avgvstiniani Theologi Synceri
Lvcvbrationvm Pars Vna, quas ædidit usq[ue] in annum
præsentem XX. Catalogum earu[m] uersa tibi pagina
indicabit. Alio Tomo, Domino Volente, ...**

Luther, Martin

Basileae, 1520

VD16 L 3411

Acta Reverendi Patris Martini Lvtherii Avgvstiniani Apvd D. Legatvm
Apostolicvm Avgvstae. Pio Lectori F. Martinvs Lvtherivs S.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34878

sicut ipse coram hominibus pro nobis apparuit. Et quemadmodum ipse propter nos lamētatus est, ita debemus nos ipsos super eum deplorare: sicut mulieribus dixit: Nolite flere super me, sed super uos & super filios uestros. Igitur qui seipsum non intelligit & inuenit in passione Christi, eam non intelligit sufficienter, & frustra compatitur Christo, siue Christi uicem dolet, quia ex Christi passione non discit sibi ipsi compati. Ideo pro te Christus fleuit, cōquestus est & passus, ut discas tuam propriam passionem & miseriam ante deum deplorare. Nam te recognoscens coram deo filium mortis, merito debes flere donec perpetuo libereris. Si ergo ita efficaciter tuam miseriam in passione Christi recognosceres, facilis tibi esset humilitas, mansuetudo, clementia, contemptus mundi, & cætera libenter etiam Christum in omnibus ipsius sequeris passionibus. Quis enim nollet flere uidens suam miseriam esse tantam, ut pro ea æterna, infinita & innocens persona pateretur: nam terribile est auditu, neque mirandum in parte nostra, si quis nostrum penitus desperaret, tantam miseriam considerans, nisi e diuerso magna dei misericordia in solatium succurreret, per quam nemo in deo de sua salute desperare debet. Si enim deus filium pro nobis tradidit, dedit etiam in ipso nobis omnia. Quapropter uocatus in conscientia tua in accusationem, poenã, & mortem coram deo tunc confitere & deplora id totum ex merito uenisse, & respice Christum omnia innocenter & immerito patientem, id quod unicum tibi solatium sit.

Miseria nostra
in Christo
defenda.

FINIS.

ACTA REVEREN

DI PATRIS MARTINI LVTHERII AVGV
STINIANI APVD D. LEGATVM
APOSTOLICVM AV
GVSTAE.

PIO LECTORI F. MARTINVS
LVTHERIVS S.

Aurium pietas

GNOSCE mihi chariss. lector, quod toties nugis meis horas tibi perdo, facio id multum inuitus, dandum rogo putes & hoc necessitati. Placuit in cælo, ut & ego fabula hominum fierem, quod tamen sic me debere domino cōfiteor, ut non dubitem, totum ijs quoque hominibus tribuendū, quibus tanta est aurium pietas, ut suauissima pijs simaque ueritate offendatur usque ad insanam cordis & oris & operis impietatem. Vexauerunt iam diu Ioanem Reuchlinum secretarium consultorem, uexant nunc me quaestionarium (ut sic dixerim) disputatorem, nec consilia, nec disputationes passuri. Speramus fore deinceps, ut præ ocio suo infelicissimo, somnia quoque & cogitationes mortalium nexent. Quis enim ab ijs Behemoth dentibus securus est, quando eos deuorant, qui secretum te consulunt, aut aperte doceri tantum petunt: Nouum (deum immortalem) & memorabile crimen, uoluisse doceri, & quaesuisse ueritatem. Atque id in Ecclesia regnoque

Voluisse doceri
ceri puniunt.

regnoq; ueritatis, in q̄ etiā oportet rationē reddi oib⁹ p̄scētib⁹. Sed hæc alias

Nūc mi lector, quod ago, tale est, uideo libellos ædi, & rumores uarios spargi de actibus meis Augustensibus, quanquam uere nihil ibi egerim, q̄ quod & tempus & sumptus perdidi: nisi id satis abunde fuerit operis, quod nouam audiui linguam Latinam, scilicet, quod ueritatem docere, idem sit quod Ecclesiam perturbare: Adulari uero & Christum negare, id est, ecclesiam Christi pacificare & exaltare. Neque enim uideo, quomodo non tu sis barbarus Rhomanis, & Rhomani tibi, si hanc nescieris eloquentiam, etiā si alias Ciceronis eloquentiam superes. Igitur ne in alterutram partem, uel amici nimio eleuent, uel inimici nimio deprimant causam, uolo ipse in publicum dare, ea quæ obiecta mihi, & quæ a me respōsa fuere, simul uel hoc testimonio notū facturus, me præstitisse satis arduam, & abunde fidelem obediētiam Rhomano Pontifici, Primum, quod pauperculus, imbecilliscq; pedester, tamen tantis itineri & periculis me dedi, nec iustissimas & honestissimas, omnium iudicio, absentiæ causas apprehendi. Deinde coram eis sisti passus, qui de factione partis aduersariæ, iustissime poterant a me reijci. Has autē iniquas & difficiles cōditiones (quantum natus olfacit) ideo mihi uidentur amici isti adornasse, & omnia prætruxisse, ut non ueritatis inquisitionem, sed perditionem meam facillime operaretur, nec aduētum meum sperasse, sed contumaciā meā desiderasse uidetur, quo latis mox censuris, causaq; nec audita nec cognita, triumpharet. Cuius rei non leue argumentū mihi fuit, q̄ post aduentum meū primo cōceptū est quæri, in quibusnam accusarer. Atq; usq; hodie sunt in domo Caiphæ scripta mea, ubi quærentur aduersus me falsa testimonia, nec adhuc inuenta sunt. Etiā iste (ut uideo) nouus mos, nouumq; ius Rhomanæ Curiaē cōcepit, ut Christum prius capiant, deinde quid obijciant, quærant. Duo tamen mihi, immo unū, q̄ speciem haberet, obiectū est, cōmentū extrauagantis, ut uidebis statim. Igitur ne & illustris, principem, electorem Fridericū, ducem Saxoniae &c. frustra pro me laborasse permitterem (clemētissime enim me & sumptu & epistolis cōmendatijs prouidit, atq; ut causa ex urbe cōmitteretur, gratiosissime itā antea laborauerat) Veni Augustā, susceptusq; fui a reuerendiss. D. Cardinale Legato, satis clementer, ac prope reuerentius, uir enim est omnibus nominibus alius, q̄ hi fratru uenatores robustissimi. Hic, ubi se nolle mecum disputare dixisset, sed suauiter & paterne rem componere, tria mihi de mandato domini Papæ (ut assererat) facienda proposuit. Primum, ut ad eor redirem, erratusq; me os reuocarem. Deinde promitterem in futurum abstinere ab eisdem. Tertio, & ab omnibus quibus ecclesia perturbari possit. Ego qui talia etiā Vittenbergæ sine periculis, sine labore tanto, me facere potuisse uidebam, nec in Augusta mihi fuisse quærenda; mox petij doceri, in quibus errassem, me non esse mihi consciū ullius erroris, tunc protulit Extrauagantem Cle. Sexti, quæ in cōceptis, Unigenitus &c. quod contra eā asseruissem propositione. lviij. non esse merita Christi indulgentiarum thesaurum. Urgebat itaq; ut reuocarem, instabatq; cum fiducia, certissimus de uictoria, confidebat enim, atq; adeo securus præsumebat, me non uidisse extrauagantem, fretus fortassis eo, quod non omnes codices eam habent.

Secundo obiecit, quod propositione. viij. inter declarandū docueram, necessariā esse fidē accessuro ad sacramentū, aut in iudiciū accessurū. Hanc enim nouā & erroneam doctrinā putari uoluit. Sed potius incertū esse oēm accedentē gratiam consequeretur nec ne, faciebatq; hac fiducia sua, præsertim ardentibus,

Veritatē docere est ecclesiam perturbare.

Obediētiam præstitisse ecclesie.

Comparuit apud inicos.

Quæritur quibus accusentur.

Excipitur a Cardinali honorifice.

Tria proponuntur.

Cle. Vnigenitus.

Card. uult si de nō esse necessariā accessuro eucharistiam.

Z bus,

bus, & pro more suo cachin nātibus Italis ceteris familiaribus suis, ut uicto si-
milis uiderer.

RESPONDI TVNC.

Mihi non solū istā Cle. esse diligenter uisam, sed & alteram eius amulam &
analogā Sixti quarti (uere enim legerā utraq; una cū uerbosissimo, & qui sit
dem illarū merito derogaret apparatu, tanta est refertus inscitia) uerū nō habu-
isse eam apud me satis autoritatis, cū alijs multis, tum ea maxime causa, quod
scripturis sanctis abutiē, & uerba (si modo sensus usitat^o subsistere debet) auda-
cius torquet in alienū sensum, quē suo loco nō habent, immo cōtrariū habēt.
Ideo scripturas, quas ego in ppositione mea sequor, esse ei preferendas omni-
no, ac nihil inde probari, sed recitari dūtaxat ac narrari opinionē S. Thomæ.

Potestas Pa-
pæ supra scri-
pturam.

Tunc cœpit aduersus me potestatem Papæ cōmendare, quoniam supra cō-
cilium, supra scripturam, supra omnia ecclesiæ sit. & ut id persuaderet, repro-
bationem & abrogationē concilij Basiliensis recitauit, ac Gersonistas quoq;
una cū Gersone damnandos censuit. Hæc ut erāt noua in aurib⁹ meis, Nega-
ui contra, Papam super conciliū, supra scripturam esse. Deinde & uniuersita-
tis Parrhisiensis appellationem cōmendauit; multaq; confusa interlocutione
de pœnitentiā, de gratia dei, miscebamus: Nam alteram illam obiectionem cū
dolore audiui, nihil enim minus timuissē, q̄ hanc rem in dubium uocandā
aliquando, ita in nulla propemodum re conueniebamus. Sed ut altera alterā
inueniebat (ut sit) ita semper noua surgebat cōtradictio. Cum autem uiderem
ista contentione nihil agi, nisi multa inchoari, & nulla consummari, ac iā ue-
re nos nihil, nisi multas extrauagantes cōminisci, præsertim cum ille, ut uice
Pontificis summi, nollet cessasse uideri, petij ut tēpus daret deliberandi.

Alterā diē præsentibus quatuor Casaræ maiestatis senatoribus, adductis
notario & testibus, protestabar proprie & personaliter legens, coram reueren-
tissimo D. Legato, in hunc qui sequitur modum.

Protestatio.

In primis, Ego frater Martinus Lutherus Augustinianus protestor, me cog-
noscere & sequi sanctam Rhomanā ecclesiā in omnibus meis dictis & factis, præ-
sentibus, præteritis, & futuris. Quod si quid cōtra uel aliter dictū fuit uel fuerit,
pro non dicto haberi & habere uolo.

Verum ex quo reuerendissimus dominus & c. mihi de mandato domini Pa-
pæ, ut assererat, proposuit & exegit, ut super disputatione, quā de indulgētijs
habui, tria hæc facerem, Primum redire in mei cognitionem, & errorem re-
uocarem. Secundum, cautelam præstarem de futuro nō repetendis. Tertium,
promitterem abstinere ab omnibus, quæ ecclesiā dei perturbarent.

In scriptis
uult rēdere
obiectionib⁹.

Appellatusni
ueritates.

Ego, qui disputauī, & ueritatem quæsiui, quærendo delinquere non potui,
multo minus ad reuocationem cōpelli, non auditus neq; conuictus: Hodie p-
testor, me non esse mihi consciū, aliquid dixisse, quod sit contra sacram scri-
pturam, Ecclesiasticos patres, aut decretales Pontificum, aut rectam rationē,
sed omnia quæ dixi, hodie quoq; mihi sana, uera, catholica esse uidentur. Ni-
hilominus tamen sum homo, potens errare, submissi me, & etiam nūc submit-
to iudicio & determinationi legitimæ sanctæ Ecclesiæ, & om̄ibus melius sen-
tientibus. Tamen ad superabundantiam offero me p̄sonaliter hic uel
alibi, etiam in publico reddere rationem dictorum meorū. Quod si hoc non
placet reuerendissimo domino & c. paratus sum uel in scriptis, suis obiectioni-
bus, si quas contra me producere destinauerit, respondere. Et super illis au-
dire iudicium & sententiam doctorum insignium uniuersitatum imperialiū,
Basiliensis, Friburgensis, Louaniensis; Aut si nec id satis est, etiam Parrhisen-
sis.

lis studiorū parentis, & ab antiquo semper Christianissima, ac in Theologia florentissima uniuersitatis. Quo facto, repetijt disputationem hesternam de obiectione priore. Illa em̄ multam speciem pro sua sentētia uisa est habere, Me uero tacente, & iuxta protestationem in scriptis respondere promittente, rursus satis confidebat. Tandē admissa scriptili responsione, abutum est. Tenor & textus responsionis est iste.

Reuerendissimo in Christo patri & domino, dño Thomæ, tit. S. Sixti Cardinali, sanctæ sedis apostolicæ Legato, &c. F. Martinus Lutherus Augustinia- nus salutem.

Responſio ad
Cardinalem
tit. S. Sixti.

Quā non detrectem respondere, libensq; uelim rationem reddere de singulis specialibusq; meis dictis, reuerendissime in Christo P. ut obiectionibus satisfaciā, quas heri & nudius mihi obiectas memini, hac uolui epistola humiliter protestari, nam duo sunt quæ mihi sunt a P. T. R. obiectas. Primū, extrauagans illa Clementis sexti, quæ incipit, Vnigenitus &c. in qua thesaurus indulgentiarum asseri uidetur esse merita Christi & sanctorū, quod ego in positionibus meis uideor negare. Respondeo itaq; Non fuit mihi incognita extrauagās illa, cum istas meditationes meas meditabar, sed cum certissimus essem, unamq; totius Ecclesiæ sententiam esse scirem, merita Christi in spiritu non posse committi hominibus, nee tradi per homines, aut ab hominibus: sicut tamen extrauagās ista sonare uidebatur, uolui intactam relinquere, alijsq; ingenijs melioribus committere magnas illas molestias & angustias, quas pro tuenda Papæ reuerentia patiebar. Occurrebat enim & mouebat, Primo, quod nuda essent uerba Pontificis, & aduersus cōtentiosum uel hæreticum, inualidum præsidium. Deinde si quis diceret, Turpe esse principem loqui sine lege; Et iuxta Zachariam, Nō uerba hominis, sed legem dei requirendā ex ore sacerdotis. Item quod uerba scripturæ torquet, & in alienum sensum eis abutitur. Nam quæ de gratia iustificante dicta sunt, ad indulgentias trahit, quo uidebatur magis narrare, & magis opinione quadam p̄sa exhortari, q̄ solida demonstratione aliquid probare. Vexabat etiā, quod fieri posse constat, Decretales aliquando erroneas esse, & contra sacras literas & charitatē militare. Nam licet Decretales Romanæ Pontificis, tanq; uocem Petri oportet audire, ut dicitur dif. xix. tamē hoc ipsum intelligitur de ijs solum (ut dicitur ibidem) quæ consonæ sunt sacræ scripturæ, & a prioribus Patrum decretis non dissentiant.

Merita Christi non committuntur hoibus

Nuda uerba Pontificis.

Exhortatur nō definit.

Pontifex ut uox Petri audienda.

Accessit ad hoc, quod de facto Petrus non incedens ad ueritatem Euangelij reprehensus est a Paulo Gal. ij. Ideo non mirum uideri, si successor eius in aliquo defecerit. Quandoquidē & Actu, xv. doctrina Petri non fuit suscepta, donec accederet & approbatio Iacobi minoris episcopi Hierosolymitani, & totius ecclesiæ consensus, unde fluxisse uidetur id iuris dogma, legem tunc firmari, quando utentium moribus approbatur. Præterea q̄ multæ Decretales priores correctæ sunt per posteriores, ideoq; & hāc forte pro tempore suo corrigi posse. Panor. quoq; lib. j. de elect. c. Significasti, ostendit, in materia fidei non modo generale cōcilium esse super Papam, sed etiam quemlibet fidelem, si melioribus nitatur, auctoritate, & ratione, q̄ Papa, sicut Petro Paulus Gal. ij. quod & illo. j. Corin. xiiij. cōfirmatur, Si fuerit alteri sedenti reuelatum, prior taceat, ideo sic uocem Petri esse audiendam, ut tamen liberior sit uox Pauli eum redarguentis, porro omnium superior uox Christi.

Reprehendē potest.

Melius sentiens supra Papam.

Maxime uero laborabam, quod eadem extrauagans manifestissime mihi apparebat falsa quædam continere, Primo quod dicit merita sanctorum esse the-

Falsa continet

Z ij saurum

Vltra condi-
gnū pramiū
sur sancti.

faurim, cum tota scriptura dicat, deum ultra condignum præmiare, ut Rhom̄. viij. Non sunt condignæ passiones huius temporis &c. Et B. August. lib. j. re tract. xix. Tota ecclesia usq; in finem mūdi orat: Dimitte nobis debita nostra. ergo non super fluere alijs posse, quæ nec sibi sufficerent. inde uirgines sapien- tes noluerunt oleum cōmunicare insipientibus. Et beatus Aug. lib. ix. cōfess. Væ hominum uita quantūcūq; laudabili, si remota misericordia iudicetur. Et propheta: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia nō iustificabitur in cō- spectu tuo omnis uiuens. Ideo sancti nō suis meritis, sed sola dei misericordia salui sunt, ut latius dixi in resolutionibus. Ego uero non eram tam insigni te- meritate, ut propter unam Decretalem Pont. hominis, tam ambiguam & ob- scuram, recederem a tot & tātis diuinæ scripturæ testimonijs apertissimis, quin potius arbitrabar q̄ rectissime uerba scripturæ, quibus sancti describuntur de- ficere in meritis, incomparabiliter præferenda uerbis humanis, quibus scribū- tur abundare; Cum Papa non super, sed sub uerbo dei sit. iuxta illud Gal. j. Si angelus de cœlo aliud uobis euangelisauerit, q̄ accepistis, anathema sit. Iam il- lud quoq; non nihil erat, quod Petro hunc cōmissum thesaurum dicit, de quo nihil constat nec in euangelio, nec ulla scriptura.

Deficiunt in
meritis.

Theaur^o cō-
missus ecclie

Indulgentiæ
nihil sunt.

His perturbatus molestijs, ut dixi, consiliū mihi fuit quiescere, & alios audi- re, cum positiones meas uerissimas usq; hodie quoq; uiderem. Nunc uero cō- urgeor ipse tentare, quod ab alijs, maxime a summo Pontifice expectare debu- eram, cuius solius est declarare ea, quæ condidit, tamen pro uiribus ingenij & gratia dei, conabor pro tutela syncerissimæ ueritatis, positiōes meas cū Extra- uagante concordare, utraq; seruando in ueritate. Primum, supponendo q̄ indulgentiæ prorsus nihil sunt (metaphysice loquendo) quia certum est, eas esse aliud nihil, q̄ remissiones satisfactiōis, id est, bonorum operū, elemosy- næ, ieiunij, orationis &c. Ideoq; certū est, eas esse bonū priuatiuum, dum per- mittunt non solui pœnas debitas, aut non fieri labores operum; quare necessa- rio thesaurus hoc loco improprie accipitur, quia nihil confertur positivæ, sed permittitur, ut nihil soluatur.

Theaur^o sūt
merita Chri-
sti improprie.

Secundo, certo certius est, quod hunc thesaurum Papa nō habet, uelut in lo- culo uel cista, sed in uerbo uel clauibus, uel potestate, quia erogando, nō cistā, sed uoluntatem & uerbum aperit, & sic donat.

Tertio, Ideo sequitur, quod thesaurus indulgentiarum sunt merita Christi, non formaliter, nec proprie, sed effectiue & improprie, quia Papa nōn dat me- rita Christi formaliter, sed de merito Christi, id est, per clauas quas meruit da- ri Ecclesiæ suæ: quia in uirtute clauis est, ut remittatur satisfactiō, & sic patet quod recte dixi concl. lx. thesaurum hunc esse clauas Ecclesiæ merito Christi donatas, Et hoc sensu uerum est, merita Christi esse thesaurum indulgentiarū scilicet, improprie thesaurum & meritū Christi accipiendo. Patet ergo cōcor- dantia extrauagantis cum mea positione.

Veritas the-
sauri occulta
est apud po-
pulum.

Quarto, hanc esse mentē Papæ in ista extrauagante, probant ipsa uerba Pa- pæ, ubi dicit, hunc thesaurum Petro & successoribus suis a Christo cōmissum sed constat & certum est, nihil Petro cōmissum, præter has clauas regni cœlo- rū, quæ sunt merita Christi (id est, de merito Christi donata) improprie & effe- ctive, ut dixi. Et alterū uerbi thesaurū de q̄ dicit, Pasce, pasce, pasce oues meas.

Quinto, hanc autem thesauri indulgentiarum intelligentiā, certum est esse incognitam apud populum Christi, & innominatam, ut dicit concl. lvj. quia uere nō dicitur nisi impropria & obscura illa nomina, thesaurus, merita Chri- sti &c.

sti & c. ideo fere credunt, sese bonum aliquod proprium & positiuū consequi, sicut donum aliquod, aut gratiam, cum tamen non consequantur nisi ministerium clauium, quo soluantur ne satisfaciant pro peccatis, ac sic priuatiuum bonum accipiunt & impropriū thesaurum. Et ille est inexhaustus & infinitus, quia uirtus clauium est inexhausta, quæ in merito Christi immediate nititur, indulgentiæ uero mediate. Ac ideo potest etiam dici, merita Christi esse thesaurum indulgentiarum mediate.

Sexto, Similiter admitterem etiam, merita sanctorū esse hunc thesaurum, scilicet improprie, id est, quod merita sanctorū per fidem Christi incorporata, & unū cum eis facta, iam idē sint & faciant quod merita Christi, iuxta illud, quod uita iusti non est ipsius, sed Christi in eo uiuentis. Gal. ij. *Viuo ego, non ego, uiuit uero in me Christus.* Nam merita sanctorū, ut sanctorum, nihil essent, & damnabilis, ut supra dixi, ut beatus Augustinus: *Vbi non ego, ibi felicitas ego, quia Christus & Ecclesia sunt duo in carne una.*

Merita scō/ rū improprie thesaurus.

Septimo, Verissimū tamen est, merita Christi non esse thesaurum indulgentiarū positiuæ, proprie & immediate, ut aliquid conferant, sicut intelligunt rudiores, quia quando conferunt donum positiuum, faciunt id non ut indulgentiæ thesaurus, sed ut gratiæ uitalis thesaurus, tunc em̄ formaliter proprie immediate donantur sine clauibus, sine indulgentiis, a solo Spiritu sancto, nō autem unquā a Papa: Quia per charitatem homo fit unus spiritus cū Christo, ideo participat oībus bonis eius. Et hoc est quod mea conclusio. lviij. dicit, *Nec sunt merita Christi, quia hæc sine Papa operantur gratiā hominis interioris.*

Merita Christi sūt thesaurus gratiæ uitalis.

Breuit̄ itaq; patet, quod merita Christi necesse est dupliciter accipi, si salua debet extrauagans consistere. Vno modo proprie & formaliter, & sic sunt thesaurus uitalis spiritus, & propriissime a solo Spiritu sancto distributus, cui uoluerit. Alio modo improprie & effectiue & literaliter, pro eo quod meritis Christi effectum est. Et sicut extrauagans improprie inducit scripturas, ita etiā improprie thesaurum, improprie merita Christi, & omnia improprie accipit. Quo factum est, ut esset ambigua, obscura, & occasio iustissima disputandi. ego autē proprie locutus sum in meis positionibus. Qui habet, det meliora, & reuocabo ista, non enim meū est interpretari Canones Pontii, sed meis positionibus adesse, ne cōtra Canones pugnare uideantur, expectās humiliter, si alia fuerit mens Papæ demū declarata, paratus eidem parere. Hæc omnia tamen dicta uolo pro reuerentia sedis apostolicæ & reuerendis, D. Card. & c. Nam si legitima & libera agendum mihi est sententia, cōtendo & probo eandem extrauagantem esse proprie, directe, aperte pro me meaq; conclusione, Et contra sententiam reuerendis, D. Card. quia textus expresse dicit, q̄ Christus thesaurum hunc acquisiuit Ecclesiæ & c. hoc uerbum acquisiuit, euidenter conuincit, atq; concludit irrefragabiliter, aliud esse merita Christi quibus acquisiuit, & aliud thesaurum quē acquisiuit, quia aliud est causa, & aliud effectus, ut etiā Philosophi dicunt. Ideo conclusio mea stat inuisa, quod merita Christi nō sunt thesaurus indulgentiarū, sed acquisierunt eum. Nihilominus tamen etiā hæc ipsa submitto iudicio Ecclesiæ, ut supra.

Merita Christi proprie & improprie.

Thesaurum acquisiuit ecclesiæ.

Objectio altera est, quod in conclusio. mea. vij. declaranda dixi, Neminē iustificari posse nisi per fidem, sic scilicet, ut necesse sit, cum certa fide credere, sese iustificari, & nullo modo dubitare, quod gratiam consequatur. Si em̄ dubitat & incertus est, iam non iustificatur, sed euomit gratiā. Hanc Theologiā nouā putant uideri & erroneam. Ad quā respondeo.

Z. iij. Primū

Iustus omnis credit. Primum, Infallibilis est ueritas, quod nullus est iustus, nisi qui credit in deum. Rho. j. Iustus ex fide uiuit, ideo quicumque non crediderit, iam iudicatus est, & mortuus: igitur iustitia iusti & uita eius, est fides eius. Quare omnia opera fidelis uiua sunt, & omnia opera infidelis mortua, mala & damnabilia sunt, iuxta illud Non potest arbor mala fructus bonos facere; Arbor autem quae non facit fructus bonos, excidetur & in ignem mittetur.

Fides quod sit. Secundo, Fides autem est nihil aliud, quam illud quod deus permittit aut dicit credere. Sic Rhoma. iij. Credidit Abraham deo, & reputatum est ei ad iustitiam. ideo uerbum & fides necessario simul sunt, & sine uerbo impossibile est esse fidem. Esa. lv. Verbum quod egreditur de ore meo, non reuertetur ad me uacuum &c.

Accedens ad sacramentum eu chari. de gratia consequenda confidat. Tertio, Nunc probandum est, quod accessuro ad sacramentum, necessarium sit credere, sese gratiam consequi, & in hoc non dubitare, sed certissima fiducia committere, aut in iudicium accedit. Primo per illud Apostoli ad Hebr. xj. Oportet accedentem credere, quod deus est, & quod in quiritibus se remunerator est. Omni no etiam oportet credere iustificatore & gratiae largitore in praesenti, sine qua praemium non largietur. Secundo necessarium est sub periculo aeternae damnationis & peccato infidelitatis, credere his uerbis Christi, Quodcumque solueris super terram, solutum erit in caelis. Ideo si accedas ad sacramentum poenitentiae, & non credideris firmiter tere absoluentem in caelo, in iudicium accedis & damnationem, quia non credis Christum uera dixisse, Quodcumque solue. &c. & sic tua dubitatione Christum mendacem facis, quod est horrendum peccatum.

Credat uerbis Christi. Si autem dixeris, Quid si sum indignus & indispositus ad sacramentum? Respondeo ut supra, Per nullam dispositionem efficeris dignus, per nulla opera aptus ad sacramentum, sed per solam fidem; quia sola fides uerbi Christi iustificat, uiuificat, dignificat, praeparat, sine qua omnia uel sunt praesumptionis, uel desperationis studia, iustus enim non ex dispositione sua, sed ex fide uiuit. quare de indignitate tua nihil oportet dubitare. Ideo enim accedis, quia indignus es, ut dignus fias, & iustificeris ab eo, qui peccatores & non iustos quaerit saluos facere. Dum autem credis nomen Christi, iam honoras uerbum eius, & ex eo opere iustus es.

Fides dignum facit. Tertio, hanc fidem multipliciter commendauit in euangelio. Primo, quando mulieri Cananae dixit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut credidisti; Hic patet, quod non de fide illa generali agitur, sed de speciali illa, quae erat de effectu sanandae filiae, quae mater petijt, hunc enim effectum ipsa fortiter credidit posse, & uelle Christum efficere, & sic impetrauit. Nunc autem impetrasset, nisi ita credidisset, ergo adhuc effectum nulla dispositione, sed sola fide digna facta est. Secundo, quando ad caecos illos dixit: Creditis, quia possum hoc uobis facere? Et illi: Utiq; ait: Sicut credidistis fiat uobis. Ecce certi erant, quod fieret, quod petebant, ideo & factum est sine omni alia dispositione. Si autem dubitassent futurum, nec petissent bene, nec accepissent. Tertio, Centurio ille; Dicit uerbum, & sanabitur puer meus, Non utiq; generali fide, sed speciali de praesenti effectu credidit, & impetrauit. Quarto, Ioannis quarto, Regulus ille credidit sermone, quem dixit illi Iesus, scilicet, Vade, filius tuus uiuit. En ipsa fide meruit uitam filij; Ita certe oportet animum accedere credere, sese committenturum, quod quaerit, aut nihil consequitur.

Fides in eum commendaat. Quinto, illud Marci: Quicquid orantes petieritis, credite, quia accipietis, & fiet uobis. Ecce dicit, quicquid, nihil excipiendo. Patet autem, quod in sacramento quolibet petimus aliquid (nemo enim sacramentum accedit non petiturus gratiam) ideo hic audiendus est Christus, dicens; Credite quod accipietis & fiet

& fiet uobis, alioquin omnia nutarent in ecclesia, & nihil certi constaret, quod est absurdissimum.

Sexto illud, Si habueritis fidem sicut granū sinapis, & dixeritis monti huic, transi hinc, & nō hāsītaueritis in cordibus uestris, amen dico uobis, fiet. Et si totū euangeliū percurras, inuenies exempla alia multa, quæ omnia nō de fide generali, sed de fide particulari, & quæ ad effectū aliquē præsentē pertinere dicuntur. Quare necessaria est fides certa in absoluēdo, cū sacramenta nouæ legis, iuxta Magistrū, sint in exercitiū & actuationē fidei nostræ instituta.

Fides parti-
cularis hūda

Fides in abso-
lutione neces-
saria.

Septimo, Hinc enim discipulos & Petram saepe arguit dñs, quod essent modica fidei, nō generalis illius, ut dicit, specialis de effectū præsentē, ut patet.

Octauo, Iacobus capite primo, Si quis indiget sapientia postulet a deo: postulet autē, in fide nihil hāsītans; nam qui hāsītat, similis est fluctui maris, qui uento mouet. Non ergo existimet homo ille, quod accipiet aliquid a deo. Ista est certe euidentissima autoritas, quod gratiā aut sapientiā nullus accipere potest, qui dubitet sese accepturū, nec uideo quid ad eam responderi possit.

Non accipiet
qui dubitat
se accepturū

Nono, Beata uirgo nunq̄ concepisset filiū dei, nisi angelo nunciante, credidisset ita futurū, ut diceret: Fiat mihi secundū uerbū tuum; sicut prædicat Eliza beth; Beata quæ credidisti, quia pficient in te, quæ dicta sunt tibi a dño. Vnde fidem eius miratur diuus Bernardus & uniuersa Ecclesia. Sic Samuelis mater Anna postq̄ credidit uerbo Heli, abiit, & uultus eius nō est amplius in diuersa mutatus. Contra, filij Israel, quia nō crediderunt uerbo promittentis terram Chanaan, in deserto prostrati sunt. Et breuiter, quicquid illustre factū legimus in ueteri & noua lege, fide factū esse legimus, non operibus, nec fide generali, sed particulari ad præsentē effectū destinata. Inde nihil aliud in scriptura q̄ fides cōmendat, præsertim Abraæ, Rho. iij, quæ tamen fuit in filiū nasciturum Isaac, & nihilominus est ei in iustitiam reputata. Sic & nobis in sacramētis fiet si credimus, consequimur; si nō credimus, in iudiciū accedimus.

Decimo, beatus Augustinus super Ioannem, Accedit uerbū ad elementum, & fit sacramentū, nō quia fit, sed quia credidit. Ecce baptismus abluuit, nō quia fit, sed quia creditur abluere. Inde & Mariam absoluens dicit: Fides tua te saluā fecit, uade in pace. Inde illud dictum cōmune, Non sacramentū fidei, sed fides sacramētū iustificat; sine qua impossibile est, ut pax sit in consciētia rei, ut Rho. v, iustificati ergo ex fide, pacem habemus ad illam.

Fides in bap-
tismo.

Vndecimo, Bernardus sermone de Annū, primo, Necesse est em̄ primo omniū credere, quod remissionē peccatorū habere nō possis, nisi per indulgentiā dei, sed adde adhuc, ut credas & hoc, quod per ipsum peccata tibi donātur, hoc est testimoniū quod perhibet spiritus in corde tuo, dicēs: Dimissa sunt tibi peccata tua; sic enim arbitratur Apostolus, gratis iustificari hominē per fidē. Hæc ille. Iste & multæ aliæ autoritates, tam expresse, tam copiose cogunt, captiuāt, ducunt me in sententiam quam dixi.

Quare reuerendiss. in Christo pater, cum diuino munere uenis, insignibus dotibus, præsertim iudicij acrimonia donatus. Rogo humiliter reuerendiss. P. T. dignetur clementissime mecū agere, & conscientia meā compati, ac demonstrare lucem, qua possim hæc aliter intelligere, & non cogere ad reuocationem eorum, quæ etiam, teste conscientia, non alia duco, q̄ ea quibus me necesse sit cōsentire. Et stantibus his autoritatibus aliud facere non possum, nisi quod obediendum deo magis q̄ hominibus, scio.

A ueritate
scripturæ nō
est discessus.

Velitq̄ reuerēdiss. P. T. apud sanctiss. dñm nostrū Leonē decimū, p me iterce-
dere,
Z iij

dere,

Lucē ueritat/
tis quærit.

Cardi. noluit
audire scri/
pturam.

Sine scriptu/
ra disputat.

Glossas ex
suo capite cō/
mentatur.

Facultas in/
terpretādi te/
meraria.
Sic sentit ec/
clesia.

Indoctissimi
adulatoris
uolūtate sæ/
peregitur.

dere, ne tanta rigoris inclemētia in me p̄moueat, ut in tenebras p̄iciat animā
quærentē nō nisi lucē ueritatis, & paratissimā cedere, mutare, reuocare omnia,
ubi aliter intelligēda esse edocta fuerit. Nec tam arrogans & uanæ gloriæ stu/
diosus sum, ut hac causa reuocare pudeā male dicta, immo gaudiū meū primū
fuerit, uictricē fieri ueritatē, solum ne quid contra cōscientiæ meæ sensum ten/
tare cogar. Nam sine omni scrupulo hanc esse scripturarū sententiā credo, Dñs
Iesus regat & seruet reuerendissimā P. T. in æternum, Amen.

Quæ cum altera die obtulisset, primo contempsit & uerba esse, missurū ta/
men ea ad urbem sese dixit, interim ad reuocationē urgebat, intentans cen su/
ras sibi demandatas, ac nisi reuocare, abirem, & non redirem in conspectū suū.
Quo audito, cū uiderem eum esse firmatū in proposito, nec uellet audire scri/
pturas, ego quoq; firmassem propositū non reuocandī, abij sine spe redeundī.
Nam q̄q; dixit, & etiam nunc gloriēs, sese paterne, non iudicialiter mecū acturū,
nō intellexi tamē hāc paternitatē, nisi omni iudicio rigidiorē esse, ut quæ
non nisi reuocationē contra conscientiā exigeret, nec saltem uellet, aut posset
potius, ostendere & conuincere errorem. Nam cum uidisset a me reijci scho/
lasticorū opinatorū cōmenta, promissit quidē se acturum contra me Sacra scri/
ptura & Canonibus, quod quomodo intellexerit, iterū ignoro. Nullā em̄ syl/
labam ex sacris literis cōtra me produxit unq; nec usq; hodie, si q̄ maxime uel/
let, posset, cum uno omniū consensu firmatū sit, nihil de indulgentiis in sacris
literis haberi, quæ potius nō nisi fidē cōmendant, & tam uacua sunt indulgen/
tiarū memoria, q̄ plenæ sunt fidei eruditione, ut impossibile sit utrū illorū arti/
culorū posse conuelli per ipsum. Vbi uero ego scripturas pro me attuli, cœ/
pit homo, paterne agens, de corde suo mihi fingere glossas. Et qui tam uigilan/
ter extrauagantē contra me obseruat, satis pulchre dissimulabat Canonem
illum, quo prohibet Ecclesia, ne quis proprio ingenio scripturas interpretes,
& iuxta Hilariū, nō afferendas, sed referendas esse ex sacris literis intelligētias.
Nec tamē hanc uolentiā eius ægre tuli, sciēs eā facultatē interpretandī, ex lon/
ga Rho. curiæ consuetudine, & scholasticorū distinctorū usu sibi præsumptā.
Creditū est em̄ iamdiu, q̄ quicq; Rho. ecclesia dixerit, damnarit, uoluerit, id
mox omnib; dicendū, damnādū, uolēdū esse, nec aliā reddi rationē oportere,
q̄ quia sic sedes apostolica & Rho. ecclesia sentit. Hinc relictis sacris literis, &
acceptis traditionibus, uerbisq; hominū, factū est, ut Ecclesia Christi nō men/
sura tritici pascat, nec uerbo Christi, sed non raro temeritate & uoluntate alicu/
ius indoctissimi adulatoris regatur, & eo p̄fecerit nostræ infelicitatis magni/
tudo, ut ad reuocationē & abnegationem fidei Christianæ, & sacratissimæ scri/
pturæ incipiant cōpellere. Porro, Si iste est modus reuocandī, nihil uideo fu/
turū, q̄ ut præcedentē reuocationē, sequēte alia, sine fine reuocem. Nam si qua
industria suū ipsius dictum, in eum ipsum retorsero, cito aliud cordis sui idolū
mihi fingeret, (Est enim mire fecunda distinctioibus Thomistica Theolo/
gia, ac uere Protheus quidā) cui necesse esset denuo reuocando obedire. Cum
enim nō in soliditate petra, sed in arena cogitationū suarū uagetur, nihil aliud
q̄ perpetuū reuocandī negociū mihi incumberet.

Igitur accepto mandato non redeundī, mansi tamen eodem die in loco.

Tum uocato Reuerendo, & optimo patre meo Ioanne Stupitio uicario,
egisse dicitur multis, ut ad reuocationē inducerer spontaneā, Mansi & sequen/
te die, & nihil mandabatur.

Tertia die, scilicet dominica, mansi, & literas dedi, nec aliqd respondebā.

Quarta

Quarta die mansi, & nihil fiebat.

Idem silentiū quinta die passus, tandem cōsulentibus amicis, præsertim cū antea iactasset sese habere mandatū ut & me & uicariū in carceraret, disposita appellatiōe affigēda, recessi, sat p̄culosam obediētā me præstitisse arbitratus.

Mandatū in carcerādi hāc buit.

NUNC MI LECTOR, tu mihi cōueniendus es. Posteriorē illā responsionem meā, & si cū multa reuerentiā dedi, ac uelut in arbitriū summī pontificis reposui, nō tamen id me fecisse credas, quod de re ipsa dubitem, aut animi sententiā sim unquā mutaturus. Veritas diuina est, etiam domina Papæ, non em̄ iudiciū hominis expecto, ubi diuinū iudiciū cognoui, sed quia oportuit reuerentiā seruare ei, qui uice summī pontificis fungebatur, tum quod etiā uerissime dicta, oporteat cū humilitate & timore asserere & tueri. Priorem uero nihil refert ut ut acciperis, nam in ipsa nullū periculū est, stet siue cadat, nec indulgētijs qui p̄piā accedit, si uisita ac falsa fuerit; nec quicquid decedit, si uicerit, ueraciter fuerit. Nec ad rem ipsam multū pertinet, nisi quod per eius ingressum subdole totius disputationis calumniā quærūt. Nam si superbius uoluissē agere, non potuissē ad unum uerbū cogi, cum tota disputatio iam sit dedicata & oblata p̄ticipi, ita ut ad me amplius nihil p̄tineat, nisi expectare sententiā. In posteriore uero responsione certe summa pendet salutis. Non es malus Christianus siue scias siue ignoras extrauagantē, non es autē nisi hæreticus, si neges fidem uerbi Christi. Quid hic premam & taceam, credo te sentire, optime lector non sine gemitu.

Quare se p̄ticipi submisit.

Vnum tamen te latere nō uolo, hac disputatione nihil quærī, quā sincera scripturæ intelligentiā, quā nobis in multis locis sacra illa, ut uocāt, decreta, si nō corrumpunt, certe uerbis detortis ac male tractatis obscurāt, & uelut obducta nube purissimū solem tegunt, de quo aliquādo latius, si aliquis mihi Rhomanus adulator obstreperit, præstabo, deo propicio, quendā iuristotheologum. Sed qui parum sit placiturus, præsertim Rhomanæ curiæ adulatoribus, iam dudum enim gestit animus ludere bellum, quod gessit Iosue aduersus Hæntas. Interim hunc gustum tibi prælibo, quod conclusio mea uere est contra extrauagantē illam, ideo falsa & erronea, & reuocanda, quare & reuoco eam solenniter in his scriptis, damnatāq; a me ipso p̄nūcio, p̄fiteor deniq; quod ita posita est a me, & usq; hodie placet ipsa, atq; si posita non esset, adhuc ponerem.

Decreta corrupte scripturam.

Reuocat extrauagantē.

Secundo, reprobō, damno, detestorq; extrauagantē illam tanquā falsam & erroneam, meritoq; reprobandā, profiteorq; bonū fuisse, eam alijs uerbis positā esse; non quod sit falsa in suo sensu, sed quod in theologico sensu errat, cuius uerba inducit contra sententiā textus apertissimam.

Ecce reuocationē, iam satis feci, etiam aduersarijs, spero. Quid? insanum me putas lector, aut ebrium censēs? Non insano, sed sobrietatis uerba loquor. Quod ut ostendam etiā crassissimæ ruditati, clarū faciam, solere scilicet pontifices uim facere sacris literis in suis decretis. Nam R. D. Legatus omnium impatiētis, tulit, quod nec Papæ sanctitati pepererim (sic em̄ scribit ad Illust. principē Fridericū &c.) & relatione indigna dixerim, quod Papā torquere & abuti scripturis dixerim, nitendum itaq; mihi est, ut nō possit negare uim scripturæ aliquando factam.

Vim scripturæ ponit, facit.

Primo, dicit Decretalis de consti. translato sacerdotio, necesse est ut translatio legis fiat. Hæc Aplī uerba sunt ad Hebræos, dicētis, tēporale sacerdotium legis finitum & abrogatum, succedente sacerdotio æterno Christi. Hæc est germana & genuina sententia istorum uerborum, Ac decretalis huius sententia est hæc

Translato sacerdotio, fit translatio legis.

est hæc, sacerdotium Christi est translatum a Moysse in Christum, & a Christo in Petrum. Sic enim interpretantur Iurista, & Pontifex permittit seu approbat. Quis autem non uidet alienam hanc, tortamq; & abusiuisimã esse uerborum intelligentiam: immo prorsus talem, quæ nisi multo sudore moderetur, simul & indoctissima & impijssima sit. Impijssimũ est enim dicere, sacerdotiũ & legem Christi esse abrogata & finita, ut Petrus sacerdos & legislator amoto Christo sit, id enim significat proprie uerbũ Apostoli, translatio. Nolo Petrum aut Paulum sacerdotium habere, quoniam & ipse peccator est, non habens, neq; quod pro me, neq; quod pro se offerat. Ut interim taceam foedissimam arrogantiam, quam talis olet intelligentia, scilicet, in solum Petrum a Christo fuisse translatum sacerdotium Christi, quasi ceteri apostoli remanserint laici, aut a Petro ordinati fuerint sacerdotes & apostoli. Igitur si nunc posuero hanc propositionem, Sacerdotium Christi nec in Petrum, nec in Paulum translatum est. Et R. D. L. mihi hanc decretalem opposuerit, cum gestu & tonitru maiestatís suæ, & urgeat me ad reuocationem. Et ego respõderim, Papam ibi torquere scripturas, & abuti uerbis eius, meam autem conclusionẽ esse ueram in theologico sensu, decretalem autem forte in aliquo alio abusiuito, putas me debere formidare minas uerbi humani, quibus terreor, quasi indignum relatu dixerim, & sanctitati Papæ non pepercerim: Honorabo sanctitatem Papæ, sed adorabo sanctitatem Christi & ueritatis.

Petrus & Paulus nõ habet quod offerat, etiã pro se.

Sacerdotiũ Christi nõ in papa

Ecclesia Rhomana nõ supra alias.

Ecclesiã christi reponi & loco affigunt.

Uniuersalis episcopus.

Tibi dabo, Petro pro omnibus dictũ est.

Item, si illud Matth. x. Tu es Petrus, & tibi dabo clauis regni celorum. Quod cunq; solueris &c. tractarem uel in scholis, uel in suggesto, Et ponerem hanc propositionem: Istis uerbis non potest probari, Rhomanam ecclesiam esse cæteris per totum orbem ecclesijs prælatam: Et mihi Re. D. L. opposuerit (credo cum commotione, prærelati indignitate) distinctione. xxj. ubi Pelagius papa tanta uoce clamat, non synodiciis decretis, sed euangelica uoce (bene uoce, sed non sensu) Rhomanam ecclesiam esse cæteris ecclesijs prælatam: & ad id inducat hunc Matthæi apostoli locum. Credis ne me relicurum euangelicum sensum, & non nisi Pelagij sensum amplexurum, qui uocem, non sensum euangelij sese iactat sequi: Non quod nouam monarchiam nostri seculi Rhomanorum damnem aut negem, Sed quod uim scripturæ uerbis fieri nolim, & insulsissimorum quorundam hominum stulticiam reprobem, qui nobis ecclesiam Christi temporis & loco affixerunt, contra uerbum Christi dicentis: Non ueniet regnum dei cum obseruatione, & Christianum esse posse audent negare, qui non sub Rhomano pontifice, decretisq; eius oppressus fuerit: Ac sic plusquam octingentorum annorum Christianos, totius orientis & Africae nobis ex ecclesia Christi eijciunt, qui nunquam sub Rhomano pontifice fuerunt, nec euangelium unquam sic intellexerunt. Nam adhuc sancti Gregorij tempore Rhomanus pontifex uniuersalis episcopus non salutabatur, immo ipsemet Gregorius, licet Rhomanus episcopus, acerrime persequitur nomẽ uniuersalis episcopi, & totius ecclesiæ pontificẽ, plus fere sex epistolis, ut non dubitet uocabulũ eiusmodi prophanũ appellare, quod nostro seculo & solum appellat sanctissimũ. Sicut em̃ Petrus ceteros aplos non creauit (sic em̃ hodie uocat episcopus ordinare) ira successor Petri nullũ successorẽ aliorũ apostolorũ creauit. Deniq; nõ nisi fratrem & coepiscopũ & collegã uocauerunt Rhom. pontificẽ ceteri episcopi, ut Cyprianus, Cornelius, & Augustinus, Bonifacius, & alios. Vnde S. patres illud Matthæi, Tibi dabo, nõ intellexerunt ad sensum sacri istius Canonis, sup ceteros fuisse Petro dictũ, Sed unus (inquiunt) pro omnibus ut æqualitas

ut aequalitas una omnium exprimeretur, dum quod Petrus respondet, omnes & singuli respondent. Vnde & alio loco in plurali eandem sententiam dicit: Quodcumque ligaueritis &c. & quod uni dicitur, omnibus dicitur. Denique non primum super Petrum descendit spiritus sanctus in die Pentecostes, nec in terris primum legitur insufflasse in Petrum, quod tamen si quod maxime factum fuisset, non ideo Petrus monarcha praeter ceteris fuisset apostolis.

Igitur Canon ille sit uerus, admitto, sed abusive, mea euangelico & proprio sensu conclusio uera est. Quod si monarchia Papae probari potest, potius ex illo Apostoli Rhoma. xiiij. probabitur. Omnis potestas a deo est, & quaecumque a deo sunt, ordinata sunt. huius in qua uirtute (proprie loquendo) subiicimur sedi Romanae, donec deo placuerit, qui solus non etiam Rho. Pont. transfert regna atque constituit.

Monarcha
Papae pbat.

Talia multa mi lector in sacris Decretis inuenies, & alia quaedam, quae si nasum sponsae respectorem Damasci, id est, carnis & sanguinis adhibeas, sapius odore offenderis.

Sic nunc de Extrauagante illa dico: Merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum, quia sine Papa operantur gratiam. Haec propositio euangelica est, ubi scribit in multis locis, Christi sanguine & obedientia nos factos & constitutos iustos, praesertim Rhoma. v. Per unius, inquit, obedientiam (credo hanc esse merita Christi) iusti constituti sunt multi, per indulgentias autem nemo sanctus efficitur, quod de meritis Christi affirmari, est contra tam apertas scripturas.

Merita Christi non sunt thesaurus.

Igitur an sit ista propositio contra uel extrauagantem, uel intrauagantem, non curo. prior est ueritas scripturae, & post hoc, si hominis uerba uera esse possunt uidentur. Nam ego certe non auderem unquam asserere, quod per indulgentias amici dei fiant, sicut expresse dicit Extrauagans, ducens uerbum sapientis, de participatione aeternae sapientiae dicentis, ad participationem indulgentiarum. Fuerunt istae scripturae uerae ante tempus illius extrauagantis, nec ab ipsa receperunt ueritatem. nec potest dici, quod de indulgentiis loquantur, cum per totam ecclesiam notum sit, nihil in scriptura haberi de indulgentiis, ideo necessario sequi, si quae scripturae de eis interpretentur, ut hic fit, uim eis fieri, & improprie ac abusive accipi. Nihilominus tamen reuerentiae causa, ueram eam confiteor, & utrumque sensum uolentem. Et dicunt mihi, immo istum (id est deteriorem) sensum seruabis. Alterum (id est, germanum) negabis. Ideo si meam conclusionem cogor falsam dicere, faciam quidem sed simul extrauagantem bis falsam praedicabo. Nam quod in me criminantur, contra communem consuetudinem me sentire de indulgentiis, plane fateor ita esse, & dedita opera a me factum, ut discuteret aliquando ista communis opinio, iuxta quam merita Christi uocari thesaurum indulgentiarum, non ignorabam, sed mihi falsa ad uerborum sonum uidebatur: ideo posui, quod clauis merito Christi donatae essent, hic thesaurus, non omnino reijciens ab indulgentiis merita Christi, sed ad alium sensum exponens, quod haberet opinio communis. Quod nisi cum humilitate & reuerentia uoluisssem communi huic opinioni contradicere, omisisssem dicere clauis merito Christi donatas, ut penitus merita Christi excluderem. Nunc autem inuoluui, ut mitior esset contradictio, quin non peccassem mortaliter, si Extrauaganti in faciem restitisssem. Et illud diui Hieronymi adduxisssem, ubi de ijs loquens, qui quicquid dixerint, legem dei putant, dicit: Nec scire dignatur quid prophetae, quid apostoli senserint (nota senserint) Sed ad sensum suum incongrua aptat testimonia, quasi grade sit, & non uitiosissimum docendi genus deprauare sententias

Per indulgentias non fiunt amici dei.

Nulla scriptura de indulgentiis.

Data opera loquitur contra communem opinionem.

Sed reuerentem

Extrauagantem potuisset negasse libere.

tentiās, & ad uoluntatem suam scripturam trahere repugnātem. Sic certe facit hæc Extrauagans: Nam uerba de meritis Christi, quibus remittuntur peccata, trahit ad indulgentias, quod qua fiat congruitate, aduerte quaeso.

Merita Christi
sunt cum indulgentiis
pugnant

Merita Christi tollunt peccata, & augent merita; Indulgentiæ tollunt merita, & relinquunt peccata. Et potest idem textus de utrisque proprie intelligi: Credo Orestes quoque hoc negabit. Et tamen ego reuerentiæ studio id admisi & asserui, licet multa uolentia, Denique cum sit obscura uerbis extrauagans, & uere quaedam extrauagans, nunc sonans quod merita Christi sunt, nunc quod acquisierunt thesaurum indulgentiarum, dixi, quod & pro mea sententiā stare potest contra communem sententiā, & super hac dubia, tortrice uerborum dei, & deprauatrice (ut Hieronymus ait) sententiā. Ego certam reuocationem faciam, non conuicto errore: non faciam, sed constanter & cum fiducia nego, Merita Christi esse in manu Papæ uilo modo (ut uerba sonant) ipse uiderit quomodo suam extrauagantem intelligat.

Reuocatus
non est.

Sat igitur sit pro hac uice ostendisse, non in omnibus Decretis Pontificum haberi uerum legitimum sensum scripturæ, ideoque citra eorum iniuriam, posse aliter dici, teneri, sentiri, quam ipsi habent. siquidem ipsimet scripturæ interpretandæ autoritatem doctoribus tribuunt, sibi uero iudicium descendendarum causarum.

Canonibus
omissis ad
sensum scri-
pturæ per-
gendum.

Deinde alia est facultas iuridica quam theologica, multa permittuntur in illa, que in hac prohibentur. Et uenturæ iuristæ suas traditiones, multo magis nos Theologi puritatem scripturæ seruemus, eoque magis quo uidemus nostro seculo surgere nocentissimos adultores, qui summum Pontificem ueltra Concilia eleuent, scilicet, ut uno Concilio per alterum reprobato, nullum nobis certum relinquatur, tandem omnia simul conculcet unus homo Papa. Idem super Concilium & infra, supra, dum potest damnare. infra, dum accipit a Concilio auctoritatem tanquam a maiori, qua sit supra Concilium. Sunt quoque qui Papam non posse errare, & supra scripturam esse impudentissime iactitent, quæ monstra si admissa fuerint, scriptura perijt, sequenter & Ecclesia, & nihil reliquum erit, nisi uerbum hominis in Ecclesia. Sed quaerunt isti adultores inuidiam, deinde ruinam & perniciem Romano ecclesie. Quare ergo coram te lector, protestor me colere & sequi Romano ecclesiam in omnibus, solum illis resisto, qui nomine Ecclesie Romanæ Babyloniam nobis statuere moliuntur, uolentes quicquid cogitare poterint, modo linguam tantum mouere possint, ut Romanam ecclesiam nominent, totum statim pro Romanæ ecclesie sententiā accipi, quasi non supersit scriptura sancta, per quam (ut Augustini, ait) de omnibus iudicamus, contra quam sine dubio Romana ecclesia nunquam sapit aut statuit.

O adu-
tores,

Inuidiam
Patri-
fici quaerunt.
Romanam ecclesiam
colit.

De quorum numero esse credo suauissimos istos sycophantas, qui dictarunt quoddam breue apostolicum contra me, cuius formam, ut uideas quam prudentibus insidijs sint usi, uolo in publicum dare. Nam in Germania fuisse confictum, & aliqua deinde industria ad Romam missum, & forte solo nutu alicuius magnatis Romæ remissum ad Germaniam, statim addita postilla, te uel certum, uel suspiciosum saltem faciam, pertinet enim & hoc ad actorum meorum partem.

DILECTO NOSTRO FILIO THOMAE

Tituli sancti Sixti presbytero Cardinali, nostro

& Apostolicæ sedis de latere Legato

LEO PAPA X,

Dilecte fili noster, salutem & apostolicam benedictionē. Postq̄ ad aures nostras peruenerat quendā Martinū Lutherū, ordinis eremitarū S. Augustini professorē, in reprobū sensum uersum, nōnulla hæreticā, & ab eo quod sancta Rhomana tenet ecclesia, diuersa asseuerare & super hoc conclusiones, necnō famosos libellos temeritate propria, & erecta ceruice, laxatis obedientiæ frenis, inconsulta Rhomana ecclesia, fidei magistra, in diuersis Germaniæ partibus publicare ausum fuisse. Nos temeritatē suam paterne corrigere uolentes, uenerabili fratri nostro Hieronymo, Episcopo Asculano, Curiaē causarū, cameraē apostolicæ generali auditori, cōmissimus ut ipsum Martinū ad cōparendū p̄sonaliter coram eo, & se sup̄ præmissis examinandū, & qualiter de fide sentiret, respondendū, sub certis p̄cenis moneret, ipseq̄ Hieronymus auditor, contra dictū Martinū monitoriū hmōi, ut accepimus, decreuit. Nup̄ autē ad noticiā nostram deuenit, q̄ dictus Martinus benignitate nostra abusus, & audacior effectus, mala malis addēdo, & pertinaciter in hæresi persistendo, nōnullas alias cōclusiones, ac famosos libellos similiter publicauit, in quibus nōnulla alia hæretica & erronea cōtinentur, quod quidem mentem nostrā nō modicum perturbatit. Quare prout pastoralī nostro incumbit officio, in præmissis occurrere, & ne pestis huiusmodi adeo inualeat, q̄ simpliciuū animos inficiat, p̄uidere uolentes circūspectiōni tuæ (de qua tum ob singularē doctrinam, & rerum experiētiā, tum ob in nos & hanc sanctam sedem, cuius honorabile membrū existis, synceram deuotionē, plurimū in domino cōfidimus) per præsentēs mandamus, ut eisdē præsentibus receptis, absq̄ ulla mora, quoniā res apud nos, tum ex fama, tum & facti p̄manentia, notoria & inexcusabilis est, dictū Martinū hæreticum, per prædictū auditorē iam declaratū, ad p̄sonaliter coram te comparendū; Inuocato ad hoc tam charissimī in Christo filij nostri Maximiliani Rho. Imperatoris electi, q̄ reliquorum Germaniæ principum, cōmunitatum, uniuersitatum & potentatuum, tam Ecclesiasticorū, q̄ secularium brachio, cogas atq̄ cōpellas, & eo in potestate tua redactō, eum sub fidelī custodia retineas, donec a nobis aliud habueris in mandatis, ut coram nobis & sede Apostolica, ac quod si coram te sponte ad petendum de huiusmodi temeritate ueniam uenerit, & ad cor reuersus, p̄ceniētiaē signa ostenderit, tibi eum ad unitatem sanctæ matris Ecclesiæ, quæ nunq̄ claudit gremiuū redeunti, benigne recipiēdi concedimus facultatē, si uero in p̄tinaia sua perseuerans, & brachiuū seculare cōtemnens, in potestatē tuam nō uenerit, tibi in omnibus Germaniæ partibus eum ac omnes ipsius adhærētes, & sequaces etiā per edicta publica, ad instar illorum, qui olim in Albo prætorio scribebantur, pro hæreticis, excōmunicatis, anathematizatis, & maledictis publicandi, & ab omnibus Christi fidelibus tanq̄ tales euitari faciēdi, concedimus similiter facultatem. Et ut celerius & facilius morbus huiusmodi exterminetur, uniuersos & singulos prælatos, & alias ecclesiasticas p̄sonas, tam seculares q̄ quorumuis ordinum etiā mendicantiū regulares, necnō Duces, Marchiones, Comites, Barones, ac quascunq̄ Cōmunitates, uniuersitates, & potentatus (præter Maximilianū electō Impatore excepto) autoritate nostra etiā sub excōmunicationis lataē sententiæ, & alijs infra dicēdis p̄cenis moneas & requiras, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, dictū Martinum & eius adhærētes & sequaces capiant, & ad manus tuas transmittant. Quod si, quod absit, quod nobis persuadere non possumus, prædicti Principes, Cōmunitates, Uniuersitates & potentatus, aut aliquis eorum, Martinum aut ad-

Martinum
hæreticum.Inuocatio
brachij secularis.Adhærētes
excōicandi.Principes
oēs excōicentur.

Aa hærētes

Interdictum harentes & sequaces prædictos quomodolibet receptauerint, seu eidem Martino auxilium, cõsiliũ, uel fauorem publice uel occulte, directe uel indirecte ex quauis causa quomodolibet dederint, eorundem Principum, Communitatum, Vniuersitatũ & potentatum, ac cuiuslibet eorũ ciuitates, oppida, terras & loca; Necnon ciuitates, oppida, terras & loca, ad quæ prædictum Martinum declinare contigerit, donec dictus Martinus ibidem permanferit, & p̄ triduum post, Ecclesiastico subiicimus interdictio, Mandantes nihilominus omnibus & singulis Principibus, Cõmunitatibus, Vniuersitatibus & potentatibus prædictis, ultra præfatas pœnas, quo ad ecclesiasticos & regulares prædictos, sub priuationis ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorũ ecclesiasticorum, necnon inhabilitatis ad ea in posterum obtinenda, priuatione quoq; feudorum, quo uero ad laicos, dempto prædicto Imperatore, infamie, inhabilitatis ad omnes actus legitimos ecclesiastica sepultura, priuationis quoq; feudorum a nobis & sede apostolica, uel quibusuis alijs etiam secularibus obtentorum, pœnis eo ipso incurrendis, quatenus mandata requisitionis & hortationes tuas sine exceptione, contradictione & replicatione aliqua ilico exequantur, & a consilio, auxilio, fauore & receptatione prædictis omnino abstineant; obediens uero indulgentiam etiam plenariam, seu retributionẽ aliquam, aut gratiam arbitrio tuo concedendi, tenore presentium tibi tribuimus facultatem, nõ obstantibus exemptionibus, priuilegijs & indultis iuramento, confirmatione apostolica, uel quauis firmitate alia roboratis, quibusuis ecclesiasticis, seu cuiusuis ordinis & mendicantium regularibus ecclesijs, monasterijs, siue locis, aut personis, etiam secularibus quomodolibet concessis, etiam si in eis caueretur expresse, quod excõmunicari, suspendi, interdicti nullo modo possint, cum irritantis decreti appositione, quibus eorũ tenores, ac si de uerbo ad uerbum presentibus infererentur, pro expressis habent, ad effectum presentium specialiter & expresse derogamus, & derogatũ esse uolumus: Ceterisq; cõtrarijs quibuscũq;. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo piscatoris, Die, XXIII. Augusti. M. D. XVIII. Pontificatus nostri anno sexto.

Ia. Sadoletus.

POSTILLA F. MARTINI LVThERII
super Breue præcedens.

Prædicator
monachus
Martinum
derulit.

Ante citatio-
nẽ scripsit li-
bellos.

QUIS dixit Põtifici me ab usum benignitate sua, qua me per D. Hieronymũ citari fecit; cũ tempore huius dati Breuis, aut certe huius benignitatis abusus, ego nõdum quicq; de citatione audierim, ut infra scies; sed insulsus aliquis Leucocorax in Germania meam uidens si-
duciam, ista crocitauit.

Item, quod in hæresi pertinaciter post Hieronymianã citationem & monitionem perstiterim, & alios libellos ediderim, est apertum mendaciũ, nõ solum enim ante datum huius breuis, sed etiam ante datum monitorij, cessatum erat a libellis edendis meis, exceptis resolutionibus, quas necdũ citatus plene absolueram. Sed satis indicat nasus, displicuisse defensionẽ meam uulgarem quibusdam cucullis, quibus cum non cederem, fingunt mihi Pontificem quendam de permanentia facti, de fama notoria & inexcusabili, diuinantem. Iste enim Leo decimus, quem illi fingunt, forte est inter rationem rei rationabilis & rei ratiocinantis natus.

Vltimo

Ultimo & omnium suauissimum, Breue hoc datum est, xxiiij. Augusti, ego autem citatus & monitus fui septima Augusti, & sic intra datum Breuis & citationem cucurrerunt, xvj. dies. Calculum pone lector, & inuenies D. Hieronymum episcopum Asculensem, uel ante mihi insinuatam citationem, aut intra decimum sextum diem post insinuatam, processisse contra me, iudicasse, damnasse, declarasse. Si nunc quaeram, ubi tunc sexaginta illi dies mihi dati in citatione mea qui inceperunt a septima Augusti, finiebantur autem circiter septimam Octobris? Est iste mos & stilus Rhomanæ curiæ, ut eadem die citent, moneant, ac culent, iudicent, damnent, declarent, præsertim tanto spacio absentem & ignorantem? Quid respondebunt, nisi sese oblitos, & elleboro purgandos fuisse, quando hoc mendacium adornare parabant?

Breue post citationem .xvi. diebus datum.

In fine, mi lector, accipe fidele meum monitorium, utrumque cesserit meis propositionibus, & quantumcunque indulgentias eleuauerint, ne in meam stulticiam aliquando cadas, moneo. Ego enim uere mihi donari merita Christi per indulgentias aliquando credebam. Atque hac stulta opinione procedens, docui & iactaui in populum, quandoquidem tantæ res essent indulgentiæ, non licere eas relinquere, uiles & contemptas habere, non aduertens omnium Bardorum bardissimus, quod eo sermone, pene præceptum salubre, aut certe consilium necessarium facerem, ex permissionibus, licentijs, relaxationibus. Huc enim me perpulit sensus meus, opinionum & extrauagantium male lucidis uerbis deceptus. Erraui, testis lector; Reuoco, testis lector. Postquam autem receptis oculis uiderem, ab omnibus doctoribus, una sententia, tradi, indulgentias melius omitti quam redimi, & feliciores esse eos, qui per se satisfaciunt, quam qui indulgentias redimunt; Esseque indulgentias aliud nihil, quam relaxationes bonorum operum, quibus satisfactio impletur, mox uidi, procliuus sequela, eas posse contemni, immo saluberrimum esse consilium, ut relinquuntur & uiles habeantur. porro contemnere, relinquere, uilia ducere, sacrosancta, preciosissima, inæstimabiliaque merita Christi (id est, indulgentias) horrendum sonabat, ac non tam consilium quam furentis impietatis uerba iudicabantur. Ad hæc perurgebat, quod indulgentiæ sine nomine meritorum Christi uilissimæ essent, soloque titulo meritorum Christi, rerum omnium preciosissimæ fierent, ac sic sacrosancta, heu, incomparabilia merita Christi, ad turpissimam foedissimamque seruitutem quaestus prætexerentur. Quis enim Christianorum si audiat uel nominari, nedum exhiberi, uulnera, sanguinem, labores dulcissimi saluatoris sui, non uitam quoque, nedum pecunias prodigeret, idque cum gaudio? At quo rursus dolore cruciaberis, si hæc omnia non nisi in teterrimum quaestum seruire uideris, ac non uno Iuda, nec semel, sed innumeris Iudis, singulisque momentis uendi, reuendique Christum? Igitur non te fallat nomen Christi, recordare prædictum esse, multos uenire pseudochristos in nomine Christi, tantaque prodigia & signa daturos, ut in errorem ducant, si fieri potest, etiam electos. Sit mea propositio falsa, sint merita Christi thesaurus indulgentiarum. Sed cogita quod hinc sequi necessarium est, & dicere te oportet; Merita Christi relinquenda, & uilia ducenda esse, feliciores esse eos, qui merita Christi non redimunt, quam eos qui deuotissime eadem quaerunt; Et cum merita Christi, quam maxime natura sua, ad bona opera impellant, in indulgentijs tamen sibiipsis pugnantia, bona opera relaxant, & quod natura sua uoluntateque dei faciunt, id uoluntate Papæ soluant. Feci quod debui, lector si deinceps erras, sine mea culpa erras. Vale.

Per indulgentias merita Christi donari reuocat.

Contemni debent indulgentias.

Merita Christi ad foedissimam seruitutem quaestus prætexunt.

Indulgentiarum ceu Iudas uendit Christum.

Aa ij Reuerendis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI ET DOMI
no Thomæ Tit. sancti Sixti presbytero Cardinali, sanctę sedis aplice
p Germaniã de latere Legato &c. in Christo metuēdo & colēdo.

Epistola ad
Card. tit. san
cti Sixti.

Cardinalis p
amicos a ue/
ro fletere ni
tis Lutheriũ.

Ugubol 1511
1511
1511

De irreueren
tia i sumũ pō
ti, petit ueniã

Reuocare cō
tra cōscientiã
non uult,

Rōnem petit

Cupit eccle/
siam sequi.

Salutem & omnem benedictionē sui, Reuerendissime in Christo pater iterum uenio, sed per literas, dignetur reuerendiss. P. T. me clemētissimē audire. Egit mecū reuerendus mihi & dilectissimus pater meus in Christo uicarius noster Ioānes Stupitius, ut humiliter sentirem, & sensum meū submitterem, cōmendauitq; ac persuasit P. T. reuerendissimā mihi esse gratiosissimā, ita ut res ipsa & nuncius pariter eximie me lætificarent. Est enim homo hic talis & tantus in oculis meis, ut nullus sit in mundo, cui libentius audirem & obsequerem. Nec minus egit dulcissimus meus frater magister Venceslaus Lyncus, eadem de reuerendiss. P. T. mihi referens, qui ab ineunte ætate parī mecum studio adoleuit. Breuiter, non potuit reuerendiss. P. T. fortius & dulcius me mouere, q̄ his duobus uiris mediatoribus, quorum uterq; in solidum me habet in manu sua. Tanta est tua simul & humanitas & prudentia qua uideo tuam reuerendiss. paternitatem non mea, sed me querere, cum potuisset sola potestate in me dominari. Itaq; iam timor meus sensim transit, immo mutatus est in singularem erga reuerendissimam paternitatem tuam amorem, & ueram filialemq; reuerentiam. Nunc reuerendissime in Christo pater, fateor, sicut & alias fassus sum, me fuisse certe nimis (ut dicūt) indiscretū, acrem & irreuerentem in nomen summi Pontificis. Et licet acerrime fuerim in hanc irreuerentiam prouocatus, tamen meum fuisse nunc intelligo, modestius, humiliter & reuerentius hanc materiam tractare, & non ita respondere stulto, ut ei similis efficerer, de quo syncerissime doleo, & ueniam peto, & per omnia pulpita in uulgus promulgabo, sicut & sapius iam feci, daboq; deinceps operam, ut alius sim, & aliter loquar, deo miserente. Immo promptissimus sum, atq; facillime promitto, me posthac materiam de indulgentiis non tractare, atq; his finitis quiescere, modo illis quoq; modus imponatur, aut sermōis, aut silentij, qui me in hanc tragœdiam suscitauerunt. Cæterum mi reuerēdissime in Christo, ac iam dulcissime pater, quantum ad sententiã ueritatē pertinet, libentissimē me omnia reuocarem, tam tuo q̄ uicarij mei iussu & consilio, si ullo modo cōscientiã mea permitteret. Ego enim scio nullius præcepto, nullius cōsilio, nullius gratiã me tantū debere permittere, ut aliquid contra cōscientiã dicam aut faciam. Deinde narrationes diui Thomæ & aliorum tantæ non sunt, ut mihi in hac quæstione satisfaciant, cum dedita opera contra eas disputarim, ut optime perfectas & percognitas, uisæ enim sunt non satis firmo niti fundamento. Hoc autem unum superest, ut meliori superer ratione, quæ est: Si uocem sponsæ audire merear, hanc enim, certum est, uocem sponsi audire. Ideoq; omni humilitate supplico, reuerēdissima paternitas tua dignetur ad sanctissimū dominum nostrū Leonē decimū istā causam referre, ut p ecclesiã hæc dubia determinata, ad iustā uel reuocationē uel credulitatē possit cōpelli. Nihil em̄ aliud cupio, q̄ ecclesiã sequi. Nā mea sup dubijs & indeterminatis reuocatio qd faciat, ignoro, nisi qd merito mihi obijci posse timeo, me nec qd asseruerim, nec qd reuocarim, scire. Suscipiat reuerēdissima paternitas tua hanc hūilitatis & pnitentis meæ supplicationē, & in filij uicem clemēter cōmēdatū me habere dignet.

Reuerendiss. p. t. deditus filius, F. Martinus Lutherus Augustinianus.

Reuerendiss.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DO-
 mino Thomæ tit. sancti Sixti, presbytero Cardinali, sanctæ sedis apostoli-
 cæ per Germaniam de latere Legato &c. in Christo metuendo & co-
 lendo, F. Martinus Lutherius salutem, & seipsum.

Vidit reuerendiss. p. t. reuerendiss. in Christo pater, uidit in quâ, & satis Obediēs est.
 cognouit meam obedientiã, qua p tantũ iter, ac per tot pericula, im-
 becillis corpore, & pauprimus sumptu huc me cõtuli. Et ad manda-
 tũ sanctissimi dñi nostri Leonis. x. corã reuerendiss. p. t. comparui &
 me obtuli. Præterea ædito libello Resolutionũ, me & omnia mea sub pedibus
 suæ sanctitatis proieci, expectãs accepturusq; quicquid siue damnanti siue ap-
 probanti uisum fuerit. Et plane nihil me omisisse mihi conscius sum, quod ad
 deditũ obedientemq; ecclesiæ filiũ ptinere possit. Quare frustra hic tempus te-
 rere nolo neq; possum, quia & sumptus deficit, & patribus his Carmelitis satis
 supq; fuerim & sim onerosus, maxime cũ reuerẽdiss. p. t. mihi uisã uoce man-
 darit, ut si nollẽ reuocare, non redirẽ in cõspectu reuerendiss. p. t. Reuocare qd
 & quantũ ualeam, prioribus literis significauit. Itaq; nũc abeo, & alio me loco
 prouisurus migro. Et quanq; mihi consultum est ab his etiam, qui uel maiores
 me mouere possunt, ut a reuerendiss. p. t. immo a sanctissimo domino nostro
 Leone. x. male informato, ad melius informandum (scio enim quod principi
 nostro illustrissimo gratum facturum appellando magis, q; reuocando) appel-
 lem; tamen quantum in me fuisset, non appellassem. Primum, quod mihi non
 uideatur necessaria appellatio, uel commissio ad partes. Cum ego (ut dixi) oĩa
 in iudiciũ ecclesiæ retulerim, & non nisi sententiam eius expectem. Quid
 enim ultra facere debeo, aut facere possum? Neq; enim me reo, aut responfore
 opus est, qui non quid ego dixi, sed quid ecclesia dictura sit, attẽdo, nec aduer-
 sarius cõtendere, sed discipulus audire uolo. Deinde, quod mihi pene persua-
 sum est, hanc causam reuerendiss. P. T. esse molestam, & appellationem gra-
 tissimam; ideoq; sicut non mereor, ita nec timere habeo censuras. Et si ego dei
 gratia talis sim, ut censuras longe minus timeam q; errores & malam in fide
 opinionem, sciens quod censura non nocet, immo prodest, si sana fides & ue-
 ritatis sensus mecum fuerit. Quare per Christi uiscera, & insignem tuam mihi
 exhibitam clementiam, rogo, dignetur hanc meam obedientiam hucusq; præ-
 scitam & completam gratiose agnoscere, & sanctissimo domino nostro Papæ
 benigniter commendatam facere. Atq; hanc meam abitionem & appellatio-
 nem pro mea necessitate & amicorũ autoritate paratam boni consulere. Nam
 eorum uox & ratio mihi insuperabilis est hæc: Quid tu reuocabis? Nunquid
 tua reuocatiõ nobis legem fidei statues? Damnet ecclesia prius, si quid dam-
 nandũ est, & eius tu iudiciũ sequere, non illa tuum sequatur iudiciũ, at-
 q; ita uictus cedo. Valeat itaq; reuerendissima paternitas tua in Christo, mihi
 obseruadissima. Ex Carmelo Augusten. die sancti Lucæ euangelistæ. M. D.
 XVIII.

Protestatiõ
 non est opus
 Lutherio.

Censuras mi-
 nus timet q;
 errores.

Reuocatione
 sua nouũ fa-
 ceret articu-
 lum.

Reuerendiss. p. t. dedims filius, F. Mar-
 tinus Lutherius Augustinianus.

Aa ij In nomine

Appellatio
ad papam.

IN NOMINE DOMINI

ni Amen. Anno a natiuitate eiusdem M. D. XVIII. Indictione. VI. die uero sabbati, XVI. mensis Octob. Pontificatus sanctissimi in Christo patris & dñi nostri, domini Leonis diuina prouidentia Papæ. X. anno. VI. In mei notarij publici, testiumq; infra scriptorū ad hoc specialiter uocatorū & rogatorū præsentia, personaliter constitutus reuerendiss. pater, dominus Martinus Lutherus Augustiniensis, sacre Theologiæ professor, eiusdemq; in Vuittembergensi studio, Brandenburgensis diocesis, Lector ordinarius principalis, principaliter pro seipso tenens & habens in manibus suis quandam prouocatiōis & appellationis papyri schedulam, iuxta cuius continentiam & tenorem se, ut asseruit a quadam cōmissione, a prælibato sanctissimo domino nostro Papa nō bene informato, ad eiusdem procuratoris fiscalis instantiam signati, ac præsentis iudicibus & citationibus, ac omnibus & singulis inde secutis & secuturis, necnō a quolibet grauamine futuro uelle dixit prouocare & appellare, quam in medium exhibuit, ac in cōtinenti iuxta eiusdem continentiam ad prælibatū sanctissimum dominū nostrū Papam, eiusdemq; sanctam sedem apostolicam prouocauit & appellauit, Apostolos petijt, se submisit, protestatus fuit, omniaq; & singula alia fecit, contenta in eadem schedula, cuius quidem schedulæ appellatiōnis & prouocatiōnis tenor, de uerbo ad uerbum sequitur, & est talis.

Incerte opinio
nes de indulgentiis.
Indulgentiarum
materia sum
matim.

Modus suffragij non explicatus.

In dubijs periculosū est alterā præaliterere p̄tinaciter.

Cum appellatiōnis remediū in subsidium & releuamen oppressorū a iuris conditoribus sit aduentum, & non solum ab illatis, uerum etiā ab inferendis & inferri cōminatis grauaminibus & iniurijs, iura appellare permittant. Idcirco ego frater Martinus Lutherus Augustiniensis, sacre Theologiæ professor, eiusdemq; in Vuittembergensi studio, Brandenburgensis diocesis, lector ordinarius principalis, principaliter & pro me ipso corā uobis notario publico, tanq; publica & autentica persona, a testibus hic præsentibus, animo & intentione prouocandi & appellandi, Apostolosq; petendi & recipiendi, dico & propono: Quod cū in materia indulgentiarū uariæ & incerte sint opiniones doctorum, tam Canonistarū, q; Theologorū, nec in his usq; hodie aliquid certum & determinatum habeat ecclesia. Nisi quod ex c. quod autem. &c. cum ex eo. alijsq; quibusdam clarum est, indulgentias esse remissiones satisfactionis pœnitentialis a suo iudice impositæ. Satisfactio autem esse aliud non potest, q; optima illa opera, oratio, ieiunium, elemosyna, ut est una omniū Theologorū & totius ecclesiæ concors sententia. Et ex c. Abusionibus, in gloss. super uerbo, mendaciter, clare patet, quod per indulgentias non extrahuntur anime de purgatorio, eo quod sunt diuino iudicio referuata. Nec satis constat, nec per ecclesiam determinatum est, quid sit, & quantum ualeat modus ille suffragij, per quem conferuntur indulgentiæ defunctis, præsertim cum non tantum pœnæ, sed & culpæ quoq; remittantur in purgatorio, ut dicitur dist. xxv. Qualis. Culpas autem remitti a solo deo, certum est, per infusionem gratiæ, quæ per indulgentias infundi non potest. Deinde in his quæ sunt dubia & opinabilia, non solum est licitum disputare, & contradicere sapientem sapienti (maxime uero in his quæ nō sunt præcepta, nec consulta, nec necessaria ad salutem) uerum etiam alteram contradictionis partem per tinaciter asserere, periculosum, & per spiritum sanctū prohibitum est: ubi dicitur apud Ioannem in epistola: Probate spiritus, utrum ex deo sint. Et apud Paulū Omnia probate, quod bonum est tenete. Ita ut & ecclesia eodem spiritu rectore præce

re præceperit in Cle. c. Abusionibus. ut non permittantur quæstores proponere populo aliud, quæ quod in eorum literis continetur. Quibus iuribus, immo præceptis nixus, disputandam hanc materiam suscepi, motus immodestissimis declamationibus, nimiumque indiscretis promulgationibus, quibus indulgentias diuulgabant quidam in nostris regionibus apostolici (ut asserbant) commissarij & quæstores, ita ut sub indulgentiarum prætextu, inauditas auaritiæ, & scandalosas machinas exercerent in grauissimum Rhomanæ ecclesiæ & Clauuium ecclesiasticarum ludibrium & contemptum, reuerentiæque apostolicæ sedis non mediocriter detrimentum. Denique in seductionem populi, noua dogmata moliti sunt, ut auderent uerbis male sobrijs docere, & libellos in uulgus ædere, indulgentias esse semper indulgentias, hominem consequi gratiam dei iustificantem, donum scilicet inestimabile pro uenijs uenundantes. Et alia quæ passim ostendit libellus eorum, qui Instructio summaria uocatur, absurdissimis & falsis propositionibus plenus, ad sui suorumque autorum ignominiam. Et licet ego non de fide, non de moribus, non de præceptis dei aut ecclesiæ sed de indulgentijs (ut dixi) disputarem, quæ nec de præcepta, nec consulta, nec meritoria sunt, ita ut sine his nihilominus ecclesiæ Christi bene, & forte melius, haberet, pluribusque meritis (quæ per illas remittuntur) salui fierent fideles, immo expresse fateantur doctores etiam Scholastici, Melius esse per seipsum fatiscere, quam indulgentias redimere. Deinde sic disputauit, ut totam hanc disputationem submitterem, non solum Ecclesiæ, sed etiam cuiusque melius sentientis iudicio. In primis uero sanctissimo in Christo patri & domino nostro, domino Leoni decimo Papæ moderno, ut in epistola mea resolutionibus meis præmissa, clare patet. Ac ita res dubias, liberas, opinosas, non determinatas, nec necessarias ad salutem, tractauit disputandi gratia, ut nulla prorsus esse possit iusta causa, & occasio citandi me, aut in ius trahendi, & merito debuerim a molestijs etiam inuidorum & malignorum tutus & quietus uideri (quando quidem de rebus serijs, necessarijs, diuinis disputantes securi sunt) Nihilominus quidam Mamonæ cultores, & lucri mancipia inquieta, in ouibus Christi non pascua, sed lac & lanam tantummodo quærentes, timentesque ne huius disputationis occasione fideles Christi eorum lucrosas & auarissimas insidias intelligerent, ac sic quæstus ipsorum, sicut dignus est, funditus periret, exarserunt sicut ignis in spinis. Atque cum ipsi sic indulgentias non solum indiscrete, sed & subdole in fraudem animarum quoque, ac longe lateque a mente summi Pontificis, sacrisque Patrum decretis prædicando aberrarent, etiam hoc mali adiecerunt, ut friuolis quibusdam & mendacibus delationibus, pro auaritia sua & tyrannide impia coloranda, adeo me apud sanctissimum dominum nostrum, dominum Leonem, x. Papam &c. & eximium uirum dominum Martinum de Perusijs, sue sanctitatis procuratorem fiscalem, foedauerunt & odiosum fecerunt, & tandem exaceruerunt & exasperauerunt, ut dictus D. Martinus ad importunam eorum instantiam, causam contra me, tanquam de hæresi suspectum, & in ecclesiasticæ potestatis iniuriam, suspensionem, diminutionem, clauumque irreuerentiam machinatum, reuerendis, in Christo patribus, domino Hieronymo de Ghinutijs, episcopo Asculanensi, auditori Camerae &c. & Syluestro Prierati ordinis Prædicatorum, palatii apostolici magistro, committeret: Quinimo per illum ipsi potius extorserunt. Qui quidem iudices & auditores, cum mihi (salua semper eorum reuerentia) suspecti sint, quod ipse reuerendus pater Syluester, alias contra me exacerbata affectione sua, abunde ostenderit in dialogo, quæ contra meas

Commissarij
ludibriū pontificis agunt

Noua dogmata.

Indulgentias
res friuolas,
nec præcepta
nec consulta

Nō bonū redimere indulgentias.

Ad iij positiones

positiones addidit, in quo suae opinioni plus aequo affectus me hereticum & insanum, multisq; alijs nominibus criminum iudicauerit & damnauerit. Deinde de suis fratribus, quos haec res principaliter tangit, uerisimiliter praesumit plus q̄ causae fauere, atq; ita fieret, ut p̄ ipsum aduersarij ipsimet in sua causa iudices fierent. Et ipsi Thomistae, licet sibi ipsi contra me non constantes, saepius tamen inuenti sunt, pro suis opinionibus maiora & alia tentasse, q̄ cuiusq; merita postulassent, & aequitas iuris pateretur. Deniq; cum idem reuerendus pater solus in scholastica Theologia sit institutus & enutritus, parumq; in scripturis sanctis (ut apparet ex suis scriptis uarijs) exercitatus: Et haec materia iudices quaerit, in sacris literis & ecclesiasticis patribus instructissimos, non praesumi potest eum uel posse recte iudicare. Reuerendus uero in Christo pater, dominus Hieronymus, episcopus &c. merito timetur alteri collegae suo adherere (quod pace ac reuerentia ac citra iniuriam dictum uolo) & qui patri Syluestro ob professionis Theologicae nomen, facile iudicium redderet, atq; ipse qui in causis alijs ciuilibus & huiusmodi satis idoneus esset. Haec autem cum sint de fide & haeresi (ut aduersarij dicant) extra suae professionis modum esse satis intelligatur, atq; ideo mihi utriq; suspectissimi. Me citari fecerunt, & citauerunt ad comparandum personaliter Rhomae, in loco mihi omnium suspectissimo, & non tuto, cum omnibus constet, quantum, & in q̄ multos saeuum sit, qui se Rhomae crediderunt, etiam habentes saluum conductum, & luce meridiana clarius sit, ipsum etiam optimum Pontificem sanctissimum dominum nostrum Leonem. x. ac multos alios reuerendissimos dominos Cardinales saepius in periculo mortis fuisse, nec satis tuto ibidem uiuere: Vt iuxta Esaiam de Rhoma fere dici possit Iusti habitauerunt in ea, nunc autem homicida. Atq; si q̄ maxime Rhomae oia tuta & salua forent, tanti tamen itineris prolixitas imbecillitati corpusculi mei prorsus impossibilis est, tot etiam pericula maris, & maxime omnium insidiae aduersariorum, quae tanta ac tam multae sunt, ut omnino mihi per magnates & principes utriusq; status consultum sit, & pro certo denunciatum, ne ullo pacto muros Vuittenbergae egrederer, certissimos scilicet sese nosse, aut ferri, aut ueneni insidias paratas. Atq; cum sim de ordine mendicantium, nihil proprij habens, & sub obedientia alterius uiuens, ipsa sane paupertate abunde conparere prohiberer. Cum itaq; metu huiusmodi iustissimo, & qui in constantem uirum cadere potest, & causis his iustissimis impeditus, Rhomam ire non possem, sollicitauit per illustrissimum principem Fridericum, sacri Rhomani imperij electorem, Saxoniae ducem, Turingiae Lantgrauum, Misnae Marchionem potentissimum, ut a Sed. apostol. causa uiris aliquibus doctis, probis & honestis committeretur, in partibus, in loco tuto, coram quibus & ibidem comparere & omnia facere, quae iustitia suadet, paratissimus essem. Quod cum sanctissimus in Christo pater & dominus, dominus noster Leo. x. ut cuius clemetia, & ueritatis & iustitiae obseruantia per totum orbem dignissime celebrat, per aduersarios suae causae timentes, ut in personam reuerendissimi in Christo patris & domini, domini Thomae, tit. sancti Sixti, presbyteri & Cardinalis, sanctae sedis apostolice per Germaniam de Latere Legati, transferretur, sperantes, quod cum idem reuerendissimus dominus &c. de ordine eorum fuerit, ruinosae, & aegrae suae causae facilius hoc ingenio mederentur. Qui quidem reuerendissimus dominus &c. & si suspectus merito uideri poterat, quod de parte & opinione aduersariorum sit, & alijs quibusdam uerisimilibus causis: Tamē ut est uir oibus modis doctissimus & humanissimus, primum paterne quidem & clementer sese mihi exhibuit, meq; suscepit

Insidiae reduntur Lutherio

Commissione causae petit.

Aduersarij curarunt domino Cardinali committere causam

suscepit. Sed deinceps mihi (ut ait) consulere uolens, simpliciter instabat, & ur-
 gebat ad reuocationem meorum dictorum, anteq̄ discuterentur & determina-
 rentur, reiecta & posthabita omnium protestatione honestissima, quod uideli-
 cet paratus essem, uel publice denuo respondere, uel priuatim in scriptis ratio-
 nem reddere, & omnia mea subijcere, in primis iudicio sanctæ ecclesiæ Rhoma-
 næ, deinde illustribus studijs, Basiliensī, Friburgensī, Louaniensi, ac si opus esset
 etiã, antiquæ illi studiorum par̄ti, & in theologicis rebus præ cæteris uti flo-
 rentissimæ, ita zelosissimæ uniuersitati Parrhisīensi. His omnibus posthabitis
 & spretis, nec saltem docere uoluit, aut ostendere, in quibus, & qua ratione er-
 rassem, ut cognitum errorem reuocarem: Nisi quod duos articulos mihi oppo-
 suit, ad quos me satis abunde respondiisse confido, ut in scriptis ad eundem re-
 uerendissimū dominum datis, uideri potest. Sed simpliciter & nude me ad re-
 uocationē adigere uoluit, minando mihi, quod nisi uel hoc facerem, uel Rho-
 mæ in quodam termino penso, in citatione per supradictos prætenso iudices
 præfixo, comparerem, me & omnes mihi adhærentes & fauentes, sententiã ex
 cõmunicationis innodare, ac cæteros quoscūq̄, ad quos me declinare contige-
 rit, Ecclesiastico interdictione supponere uellet. Super quibus omnibus sese man-
 datum sufficiens a sede prædicta habere dixit. Ex quibus me grauatum læsumq̄
 & oppressum sentio, cum & hodie fatear, solummodo me disputasse, & om-
 nia sub pedibus sanctissimi domini nostri Leonis decimi subiecisse, ut occi-
 dat, uiuificet, reprobet, approbet, sicut placuerit. Et uocem eius, uocem Chri-
 sti in ipso præsentis agnoscam. Et legitime protestor, me nihil dicere aut
 sapere uelle, quod non in & ex sacris literis & Ecclesiasticis patribus, sacrisq̄
 Canonibus probari potest, ut in libro resolutionum mearum uideri potest.
 De quo denuo protestor, sicut alias sæpius protestatus fui, idcirco a præfato
 sanctissimo domino nostro Papa non bene informato, eiusq̄ prætenso com-
 missione ad supradicti domini procuratoris fiscalis instantiam (ut præfertur)
 signata, ac a prætenso iudicibus & citatione supradicta, ac prætenso processu
 contra me forsitan instituto & instituendo, & omnibus inde secutis & secu-
 turis, & quolibet ipsorum, necnon a quolibet futuro grauamine, quod mihi
 ex eo uenire poterit, ad sanctissimum dominum in Christo patrem & domi-
 num nostrum, dominum Leonem diuina prouidentia Papam decimum, me-
 lius informandum protoco & appello in his scriptis: Apostolosq̄ primo, se-
 cundo, & tertio, instanter, instantius, & instantissime mihi dari peto, si quis
 sit, q̄ mihi dare hos uoluerit & potuerit, & præsertim a uobis domino Nota-
 rio, testimoniales, subijciens me, mihiq̄ adhærentes & adhærere uolentes in
 his protectioni ac defensionem præfati sanctissimi domini nostri Papæ melius
 informandi. Et protestor de prosequendo hanc meam appellationem suis
 temporibus & locis congruis per uiam nullitatis, & alias prout melius po-
 tero optime, mihi reseruata facultate addendi, minuendi, mutandi, corrigendi,
 & in melius reformandi, omniq̄ alio iuris beneficio semper saluo. Super
 quibus omnibus & singulis præmissis, prælibatus reuerendus pater D. Marti-
 nus Lutherius, sacre Theologiæ professor, & appellans, sibi a me Notario pu-
 blico infra scripto, loco Apostolorū testimonialiū unū uel plura, publicum seu
 publica fieri, atq̄ confici petijt instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt
 hæc Augusta, & ibidem in monasterio ordinis fratrum Carmelitarū, sub anno,
 indictione, die, mense & Pontificatu, quibus supra, præsentibus ibidē honora-
 bilibus uiris dominis Venceslao Steinbeis, & Bartholomæo Vitzmair, pres-
 byteris

Docere noluit
it Cardinaſ.

Ad reuocati-
onem urget.

Appellat
Leonem.

Protestatio.

Ad papā me-
lius informā-
dum.

byteris Augustensis diocesis, testibus ad præmissa uocatis atq; rogatis.

Et ego Gallus Kunigender de Herbrachtigen, laicus Augustensis diocesis, publicus sacris apostolica & imperiali autoritatibus Notarius, quia supradictæ schedulæ appellationi, exhibitioni, prouocationi, submissioni, Apoltolorum petitioni, protestationi, omnibusq; alijs & singulis præmissis, dum (sicut præmittitur) fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus, præsens & personaliter interfui, eaq; omnia & singula sic fieri uidi & audiui. Idcirco hoc præsens publicum instrumentum, manu mea propria scriptum, exinde cõfeci, subscripsi, publicauit, & in hanc publicam formam redegi, signoq; & nomine meis solitis & consuetis signauit, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

IN STUDIO LIPSEN
SI DISPVTABIT ECCIVS PROPOSITIONES
infra notatas, contra D. Bodenssteyn Carlestadiũ, Archidiaconũ & doctorẽ Vuittenbergẽsem, AN. XIX.

EVERENDISSIMO in Christo patri, ac illustri principi D. Matthæo S.S. Rho. ecclesia, Tit. S. Angeli Card. coadiutori Salisburgi, domino suo pientissimo, Ioannes Eccius paruus Theologus S. D. cũ paratissima obsequiorum oblatione. Non præterit te reuerendissimi me pater, ac optime princeps, quomodo dominus Bodenssteyn, archidiaconus Vuittenbergẽ. superiori Maio, conclusiones felle plenas & mordacissimas, calchographorũ opera, contra me sparserit, ob id quod ad reuerendũ dominũ meum, D. Gabrielem, episcopũ Eistettensem dignissimũ, adnotationes quasdam priuatim scripserã in aliquot ppositiões domini Martini Lutherij Augustiniani Vuittenbergẽ. in materia sacramenti pœnitentiæ, cui ego pmodeste respondi. Ac ne mordetes inuicem, cõsummaremur ab inuicem, ut diuus Hieronymus ad Ruffinũ ait, ppter etiã scandala uitanda, quæ ex amarulētis libellis disseminatis oriuntur, obtuli me uelle stare iudicio sedis apost. ad quã omnis causa fidei merito referri debet, ut Gelasius, Symachus &c. docuere. Iudicio item obtuli studiũ Rhomani in Italia, Parrhisini in Gallia, Colonien. in Germania. At ille disputationẽ refugiens (quod qui faciunt, A. Augustinus contra Faustũ explicat) mea quoq; abusus modestia, alterum libellum ædidit, in quo me denuo cõuitijs onerat, ac si hoc maiestatis theologicæ esset, cõuitijs ac iniurijs seuire. Quem etsi remordere possem, si uellem, & ut beatus Hiero. ad Domnionem contra Vafrum monachum ait, possem genuinũ dentem læsus infingere: At diuiti Augustini & eiusdem beati Hiero. secutus consilium, peperci sibi, peperci mihi, peperci nomini Christiano. Et d. Martinum Lutherium Augustæ adiens sciscitabar ex eo, cur suus propugnator mecum non expectasset sedis aposto. & laudatissimorum studiorum iudiciũ? Qui itineris difficultates & expensas